

Στοιχεία σύγχρονης ανατομίας του κακού και θεολογικός διάλογος

/ [Πεμπτουσία](#)

Σύμπασα ή ανθρωπότητα ταλανίζεται - έκοῦσα ή ἄκουσα - από τό έρώτημα τῆς θεοδικίας, τό όποῖο δέν παύει στή βάση του νά εἶναι τό έρώτημα τοῦ καλοῦ καί τοῦ κακοῦ. Ἀνεξάρτητα από τίς έρμηνεῖες προέλευσης ή όντολογίας τοῦ κακοῦ, αὐτό ὑφίσταται στήν ανθρωπότητα ένεργητικά ή παθητικά, ἀλλά καί ἀποδίδεται στόν ἴδιο τόν Θεό ως θεοδικία. Μία τέτοια θεώρηση ὅμως τοῦ κακοῦ δέν μπορεῖ παρά νά ἀποδίδει στόν Θεό κακότητα ἀκατάληπτη καί ἀνερμήνευτη. Ὁ ανθρωπίνος πόνος καί κυρίως ὁ θάνατος δέν εἶναι παρά ή ἀπόδειξη ένάντια στήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ ή ἀποτελοῦν βολές κατά τήν φιλαγαθίας και παντοδυναμίας του. Αὐτό τό πάντα σύγχρονο θέμα πραγματεύεται τό παρόν πόνημα τοῦ αν. καθηγητή Ἰωάννη Κουρεμπελέ, *Θεοδικία έν οὔτοπία· Στοιχεῖα σύγχρονης ἀνατομίας τοῦ κακοῦ καί θεολογικός διάλογος μέ τίς ἀπόψεις τοῦ J. B. Metz*, Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 2014.

Ὁ πόνος τοῦ ἀνθρώπου βγαίνει ἀπό μέσα του σάν προσευχή... σάν παράπονο...

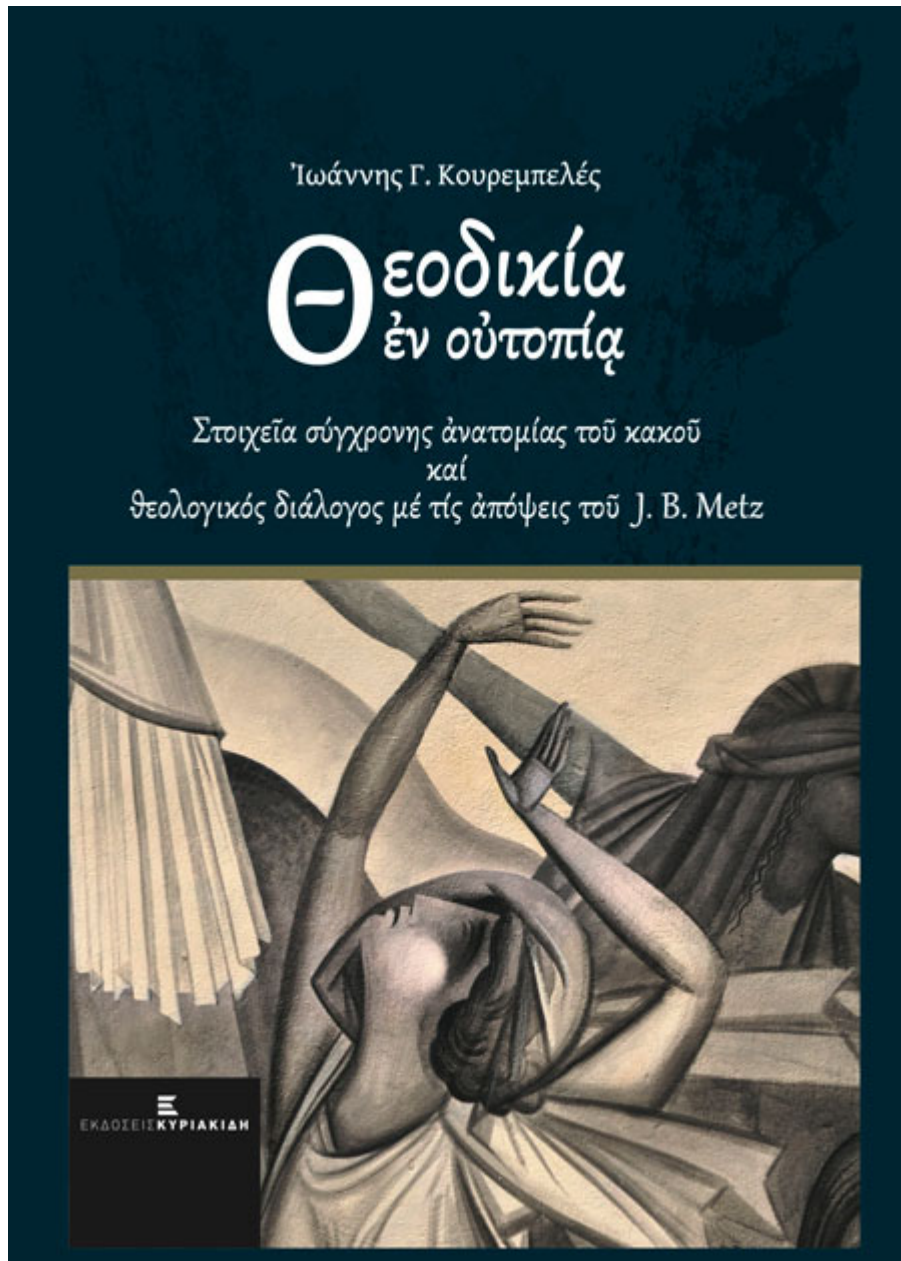
«Καί νά γενεῖς σύ ἴλεως, σέ ὅ,τι σοῦ ζητήσω

Πρὶν ἀπ' τόν πόνο τόν βαρὺ λυγίσω κι ἀπιστήσω» (σελ. 32)

Τό πῶς ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει αὐτόν τόν πόνο ἔχει νά κάνει μέ τή στάση πού ὁ ἴδιος κρατάει ἀέναντι στό θεοδικιακό ἐρώτημα. Στό πλαίσιο αὐτῆς τῆς προβληματικῆς ἰσχυρό πλήγμα δέχτηκε γιά τόν ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουσβιτς – ἀνάμεσα στούς ὁποίους καί ὁ δυτικός θεολόγος Metz, με τον οποίο συνομιλεῖ ὁ συγγραφέας – ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καί ὅποια προσπάθεια λογικῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ τοῦ τραγικοῦ καί συνάμα μελανοῦ γεγονότος τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας στομώνει.

Ἡ ἐνυπόστατη στόν Λόγο ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ μπορεῖ νά δώσει ἀπάντηση σ' αὐτό τό ἐρώτημα καί μπορεῖ νά ἀπαλλάξει τόν ἄνθρωπο ἀπό αὐτό τό βασανιστικό ἔρωτημα. Αὐτή ἡ λυτρωτική ἐμπειρία μπορεῖ νά βιωθεῖ μόνο πάνω στό οἰκουμενικό σῶμα τοῦ σαρκωμένου Λόγου ἐνυπόστατα καί ἀποφατικά, ὄχι μέ ἀπόλυτα λογικά σχήματα καί ἐρμηνευτικές προσπάθειες πού περιορίζονται στά ἀσφυκτικά πλαίσια τῆς κτιστότητας. Μέ τέτοια ἀπόλυτη προοπτική ὁ ἀνθρωπίνως παράλογος πόνος τῆς ζωῆς μπορεῖ νά ὀδηγήσει εἴτε στήν ἄρνηση τοῦ Θεοῦ ἢ στόν περί αὐτόν

σκεπτικισμό - άφοῦ αὐτός φαίνεται ἀνίσχυρος ὡς ἀνύπαρκτος - εἴτε προσπάθεια ἀτελέσφορη ὑποστήριξής του. Πρόκειται γιά «ἐξ ἰδίων» προσέγγιση καί ἐρμηνεία τοῦ Θεοῦ, πού δέν μπορεῖ παρά νά αὐτοακυρώνεται περιδινούμενη γύρω ἀπό τόν ἑαυτό της καί ἀποκόπτοντας τή θέα πρὸς τόν Θεό ἀπό τόν ἴδιο τόν Θεό.

Μπορεῖ κανεῖς σ' αὐτή τήν κατεύθυνση νά διακρίνει τρία μοντέλα ὑποστήριξης τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον τοῦ κακοῦ καί τοῦ πόνου. Τό πρῶτο βλέπει τόν κόσμο ὡς μία λίαν καλή δημιουργία τοῦ δίκαιου καί καλοῦ Θεοῦ. Τό δεύτερο ἐρμηνεύει τήν κατάχρηση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας ὡς αἰτία τοῦ κακοῦ. Τό τρίτο μοντέλο εἶναι αὐτό τοῦ οικειοθελῶς πάσχοντος Θεοῦ ἀπέναντι στό δυαλιστικά ἰδωμένο κακό. Ἀντιθέτως ὁ Metz δείχνει νά ξεφεύγει ἀπό αὐτόν τόν φαῦλο κύκλο - ὄντας καί ὁ ἴδιος θεολόγος μετά τό Ἄουσβιτς - θέλοντας ὄχι νά δικαιώσῃ τόν Θεό, ἀλλά νά βρεῖ τρόπο νά μιλήσῃ γιά τόν Θεό μπροστά σέ ἕναν κόσμο πού πάσχει.

Πρόκειται δηλαδή για μία αναζήτηση του ίδιου του Θεού και όχι για μία θεολογία χωρίς Θεό.

Ίδιαίτερα στην πολιτική θεολογία του (του Metz) μπορεί κανείς να δει την άγωνία του για τη σωτηρία του κόσμου, την οποία στηρίζει στον Χριστό. Βλέπει δηλαδή την προσέγγιση του κτιστού με τό άκτιστο *παραδοξολογικά*, όπως χαρακτηριστικά και καίρια αναφέρει ο συγγραφέας, εν Χριστώ. Έτσι σκοπός της πολιτικής θεολογίας του είναι η απο-ατομίκευση του ανθρώπου με στόχο την προσωπική έπαφή του ενός προς τον άλλο. Σημαντικό εν προκειμένω είναι ότι δίνει σ' αυτή τη θεολογία του κοινωνική διάσταση, ενώ κατανοεί την άμαρτία ως ένοχή.

Τέτοια θεώρηση της άμαρτίας έχει τις ρίζες της στη δυτική σκέψη στη θεολογία του Αύγουστίνου, από την οποία δεν μπορεί να απαλλαγει ούτε και ο Metz, μη μπορώντας να αντιληφθει την οντολογική σημασία της, ως στροφής του ανθρώπου στο μή όν. Έτσι ο τρόπος έκφρασης του Αύγουστίνου περί έλευθερίας του ανθρώπου θεωρείται ως απολογία υπέρ του Θεού. Αυτή η άπεμπλοκή του Θεού από τον κόσμο και η αυτόνομη της ανθρώπινης έλευθερίας οδηγεί όμως για τον Metz στην έκκοσμιευμένη σκέψη της σύγχρονης εποχής. Άλλωστε η σωτηρία για τον Αύγουστίνου είναι ένα γεγονός δικαίκο και όχι μία οντολογική οικείωση του Θεού προς τον άνθρωπο, γεγονός που πραγματώνεται με την πρόσληψη του όλου ανθρώπου από τον Θεό. Για τον Metz μεγαλύτερη σημασία έχει η απαλλαγή του ανθρώπου από την έμπονη πραγματικότητα και όχι από την άμαρτία.

Η σύγχυση στη σκέψη του Metz είναι έμφανής και λεκτικά, καθώς εναλλάσσει τη λέξη «Schuld» (φταιξιμο) και «Sünde» (άμαρτία). Έτσι, ενώ κρίνει με αυστηρότητα τη δικαίκο κληρονομία του Αύγουστίνου - εξαιτίας της οποίας στην Εύρώπη η άμαρτία (Schuld) βρίσκεται στον αντίποδα της έλευθερίας (Freiheit), δεν μπορεί ο ίδιος να απαλλαγει από αυτήν. Άπάντηση και συνάμα έλευθέρωση από αυτό τον άσφυκτικό και αναπόδραστο κλειό αποτελεί η προοπτική των ανατολικών πατέρων, σύμφωνα με τους οποίους η πτώση δεν είναι ένοχή, αλλά νόσος που χρήζει ιατρείας, αυτής της ιατρείας που προσέφερε ο Χριστός στον άνθρωπο. Ο Metz, όμως, αρνούμενος τη θεολογία του Αύγουστίνου, αρνείται και την πρόκριση της έλευθερίας ως θεολογικού παράγοντα, αναζητώντας αποκλειστικά τη μετανοιακή θεολογία.

Ο Metz, άλλωστε, αρνείται τό μοντέλο της συμπάσχουσας θεϊκής άγάπης ως «άνωθεν», στερώντας έτσι από τη θεολογία και την οντοκοσμολογία του την προοπτική της άπελευθέρωσης και σωτηρίας που μόνο η παραδοξολογική ένωση του θείου με τό ανθρώπινο στο πρόσωπο του Λόγου μπορεί να δώσει. Ταυτόχρονα αρνούμενος - και δικαίως - τον θεοπασητισμό των δυτικών θεολόγων, αρνείται ταυτόχρονα και τό χριστολογικό σωτηριώδες πάθος, άκυρώνοντας έτσι την ίδια

τή σωτηριώδη κίνηση του Θεού προς τον άνθρωπο.

Αυτό το μοντέλο του πάσχοντος Θεού, πού τόσο πεισματικά αρνείται ο Metz, έρχεται να καταδείξει ο έβραϊος φιλόσοφος και θεολόγος Hans Jonas - μέ του οποίου τή θεολογία συνδιαλέγεται ο καθ. Ιωάννης Κουρεμπελές - λέγοντας ότι ο Θεός ποτέ δέν εγκαταλείπει τό δημιούργημά του και έπεμβαίνει έγχρονα στην ιστορία και δίνοντας έναν διάυλο επικοινωνίας και έναν χῶρο οικουμενικού διαλόγου. «Από τήν πλευρά μου, σημειώνει ο συγγραφέας, θά σημείωνα έδῶ ότι ή εύχαριστιακή μετοχή στην παθοῦσα και αναστηθεῖσα σάρκα του Λόγου θά ήταν μία σοβαρή πρόταση σέ τέτοιες απόψεις πού αγωνιούν για τον πάσχοντα Θεό, αλλά και ή προαιώνια βουλή του Θεού να πάθει για τή σωτηρία του κόσμου δέν θά ήταν λιγότερο σημαντική για διάλογο μέ τον τρόπο σκέψης του Jonas».

Ο Metz, όμως, αρνούμενος όχι μόνο τή θεοπάσχητική θεολογία, αλλά και τήν ίδια τήν όμοιοπαθητική Χριστολογία αδυνατεί να έρμηνεύσει θεολογικά τό πρόβλημα τής θεοδικίας. Οδηγείται έτσι σέ έναν θεοδικιακό δοκητισμό, έφόσον επιμένει να διαιρεί τον Θεό Λόγο από τό Ίησοῦ τον Ναζαρηνό, αφήνοντας μετέωρο και ανερμήνευτο ουσιαστικά τό θεοδικιακό έρώτημα. Έτσι τή μόνη δίοδο επικοινωνίας πού βλέπει ανάμεσα στον άνθρωπο και τον Θεό - έφόσον έκοψε κάθε άλλη επικοινωνία κτιστου άκτίστου, αρνούμενος τή σωτηριολογική σημασία του πάσχοντος Λόγου - είναι ο προσευχητικός λόγος. Μία τέτοια όμως άτομοκεντρική προοπτική μειώνει τή σημασία τής κοινωνίας των βιωμάτων στό έμπονο σῶμα του Θεού.

Ός έκ τούτου, αφήνοντας τον άνθρωπο στον έδῶ βίο του μόνο και ουσιαστικά - όντολογικά - άβοήθητο, του δίνει ως μόνη έναλλακτική τον δρόμο τής κραυγής, τον δρόμο πού οδηγεί στην αύξανόμενη αντίληψη του ξένου πάθους, στη συμπόνοια του ανθρώπου προς τον άνθρωπο. Αυτή ή κραυγή όμως μπορεί να γίνει κραυγή έναντίον του Θεού, αφού αυτός δέν βλέπεται παθητός μέσα στην ιστορία, άρα σωτηριολογικά ένεργός.

Αυτή ή έξορία του Θεού από τον κόσμο δέν είναι σύγχρονο φαινόμενο: «αί άλώπεκες φωλεούς έχουσιν και τά πετεινά του ουρανου κατασκηνώσεις, ο δέ υίός του ανθρώπου ούκ έχει πού τήν κεφαλήν κλίνη» (Μτθ. 8,20). Ο ά-χωρος (ού-τοπικός) και ά-χρονος έγινε έν-χωρος και έν-χρονος για να σώσει τό πλάσμα του. Άρνούμενο όμως αυτό τήν ένυποστασία του στον παραδοξότροπα ά-χωρο και συνάμα έν-χωρο Λόγο όχι μόνο έξορίζει τον Λόγο στη σφαίρα του ού-τοπικού (μεταφυσικού), αλλά γίνεται και τό ίδιο ού-τοπικό, αφού στερείται τήν έν-ύπαρξη στην όντως ύπαρξη.

Αυτή ή ού-τοπολογική τάση, πού επικράτησε στη δεκαετία του '60 στη θεολογία

ὁδήγησε σέ μία ἄρνηση τῆς ἔν-χωρης καί περιχωρητικῆς εἰσόδου τοῦ Λόγου στήν ἀνθρώπινη ἱστορία μέ τή σάρκωση. Ἔτσι ἡ μελλοντολογικοποίηση τῆς ἐσχατολογίας γιγαντώθηκε μέ ἀποτέλεσμα τό θεοδικιακό ἐρώτημα νά μήν βρίσκει ἐνσώματη ἀπάντηση καί σωτηριώδη λύση.

Ἄρνεῖται ἔτσι ὁ ἄνθρωπος στόν Λόγο το «σωματικό χῶρο νά χωρέσει κάθε λεπτομέρεια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, νά χωρέσει κάπου θεϊκά ὁ πόνος της αὐτή τή μεγάλη λεπτομέρεια». Ἀλλά καί κάθε οὐτοπική προσπάθεια, ὅπως τεχνική (τεχνολογική), κοινωνική, πολιτική εἶναι καταδικασμένη νά ἀποτύχει, ἀφοῦ εἰδωλοποιεῖ τό κτιστό, κλείνοντας τά μάτια στήν ἐν-τοπική κλήση τοῦ ἀκτίστου, πού καλεῖ σέ συνάντηση μαζί του στήν ὄντως οὐ-τοπία πού ὅμως εἶναι ἐδῶ καί τώρα παροῦσα!!! Αὐτή ἡ *παραδοξότροπα οἰκουμενική οὐτοπία τοῦ Λόγου* εἶναι ἡ βάση πού διατρέχει τό νέο βιβλίο τοῦ Ἰωάννη Κουρεμπελέ, θέλοντας νά καταδείξει τόν χῶρο πάνω στόν ὁποῖο μπορεῖ νά γίνει λυσιτελής διάλογος καί ὄντολογικά σωτηριολογική θεολογία.